

Spoken

*

De wolk

*

Fijn wit zand

*

*René Coppitters, Kwantumfysica, lichaam
en ziel*

*

Jan Bauwens, Serskamp 2010

D/2010/Jan Bauwens, uitgever

Spoken

Zij die zeggen dat spoken niet bestaan, negeren een werkelijkheid die misschien nog omvattender is dan al datgene wat zij zelf voor de werkelijkheid houden. Dat er spoken zijn, is een zaak van ondervinding en van getuigenissen; hoé ze kunnen bestaan, is een meer technische kwestie. Het is die laatste, technische kwestie die ons hier aanbelangt.

Om te beginnen moeten wij ons een fundamentele waarheid voor ogen houden met betrekking tot al het zintuiglijk waarneembare, en dat is, als we ons hier bijvoorbeeld beperken tot het zien, dat er in het zien verschillende componenten zitten die op een uiteindelijk onnaspeurbare manier onderling samenhangen.

In het zien zijn er vooreerst de ziener en het geziene. De ziener, diegene die kijkt, kan kijken en zien, hij kan ook kijken doch niet zien, en verder kan hij ook zien zonder dat hij in feite kijkt.

Waar wij kijken, bijvoorbeeld naar de bomen, en zien, bijvoorbeeld dat ze hun bladeren laten vallen, doen wij iets dat we al-

lemaal kennen: we kijken of we richten onze aandacht op een bepaalde zaak en vervolgens zien we, wat wil zeggen dat we waarnemingen doen of informatie ontvangen uit de buitenwereld.

We kunnen echter ook kijken zonder dat we zien: we horen bijvoorbeeld het gejack van een kat, ergens in de tuin, we kijken in de tuin, maar hoezeer we ook rondkijken en speuren: we krijgen de kat helemaal niet te zien.

Tenslotte kunnen we ook zien zonder dat we kijken, bijvoorbeeld omdat we onze ogen gesloten houden. In dat geval zien we iets dat niet rechtstreeks via onze ogen in ons gezichtsveld komt, maar bijvoorbeeld wel via onze herinneringen of gedachten.

Maar naast de ziener is ook het geziene een allerm minst eenvoudige zaak. Het geziene is om te beginnen een stoffelijk of een materieel-energetisch voorwerp, en dus iets dat in de fysische wereld bestaat. Het heeft twee componenten die onderling zozeer vervlochten zijn, dat ze in feite alleen maar louter theoretisch kunnen

uit elkaar worden gehaald, en dat zijn uiteraard de stof en de vorm van het ding.

Alle dingen hebben een materiële grondslag én een vorm: er bestaan geen vormen los van elk mogelijk substraat en er zijn ook geen stoffelijke zaken die een vorm missen.

Tenslotte moet er, opdat een ding gezien kon worden, tevens licht zijn dat op het ding als zodanig weerkaatst. Het licht toont ons dan een vorm, die wij dan verbinden met een stoffelijk ding dat we wel kunnen voelen als we het zouden betasten, doch niet kunnen zien, tenzij men het zien zelf als een vorm van betasten beschouwde.

Wanneer we het nu moeten hebben over de waarneming van spoken, dan gaat het om een heel bijzonder geval van waarneming, waarbij de 'normale' waarneming op zich in feite dienst doet als substraat voor datgene wat wij het spook zijn gaan noemen.

Zo zien we in die zogezegd normale waarneming bijvoorbeeld een gordijn: we zien het stoffelijke weefsel wapperen in de stille tocht die door het half openstaan-

de venster in de kamer naar binnen waait, en we kunnen dit spektakel van vormen zien omdat van buiten in dat gordijn het maanlicht weerkaatst in die bewegende vormen. Tot nog toe hebben we dus stof, vorm en licht - in dit geval bovendien in beweging - alsook een waarnemer die kijkt en ziet, maar van spoken is nog steeds geen sprake. Maar dat kan plotse-ling veranderen, namelijk op het ogenblik dat de toeschouwer in al die (bewegende) vormen, een nieuwe vorm ontwaart die niet langer het gordijn suggereert als zijn substraat, maar bijvoorbeeld wel een lachende vrouw.

Het is mogelijk dat iemand die 's zomers van in het gras in de tuin naar de wolken ligt te kijken, daarin ineens een gezicht herkent. Hij zal een ogenblik schrikken als hij dat ziet, omdat hij op dat ogenblik in feite allesbehalve aandachtig was: hij was namelijk onaandachtig genoeg om gedurende een fractie van een seconde te vergeten dat het de wolken waren waar hij naar keek en dat de vormen welke het licht weerkaatsten, vormen van wolken waren en niet vormen van gezichten.

Het gezicht verdwijnt zo snel als het verschenen is, het heeft slechts een fractie van een seconde bestaan, het heeft geen enkel spoor nagelaten, behalve dan dat efemere spoor op het netvlies van diegene die er getuige moest van zijn en die nu helemaal niet in staat is om zijn waarneming aan ook maar iemand mee te delen.

Indien hij op het eigenste ogenblik een foto had kunnen maken van wat hij zag, dan had de ganse wereld kunnen zien dat in de wolken daadwerkelijk een welbepaald gezicht verscheen, en misschien wel het gezicht van een mens die echt bestond of die echt had bestaan. Zeer zeker was dan de 'illusie' van het gezicht in de wolken zo overtuigend dat men het verschil niet had kunnen zien tussen dit zogezegd illusoire gezicht en een pasfoto van het echte. Wie dan de foto had gezien van het gezicht in de wolken, die had warempel geoordeeld dat het om trucage ging, want zo sterk is ongetwijfeld de 'illusie' van een spook, als het inderdaad gaat om de verschijning van een 'geest'.

Buitenstaanders zullen wel oordelen dat al wie beweerde een spook te hebben gezien

in een gordijn of in een wolk, dat niet in die gordijn of in die wolk zag, doch in zijn eigen geest. Die uitleg kan weliswaar correct zijn omdat wij nu eenmaal kunnen dromen, maar dat sluit geenszins uit dat mogelijkerwijze, één tel lang, ook werkelijk het gedetailleerde lichaam was te zien van bijvoorbeeld een welbepaalde vrouw.

Maar stel nu eens dat men dit op foto had vastgelegd, dat gedetailleerde portret van een vrouw - welnu, dan kon men over dat gedetailleerde portret met recht en rede zeggen dat het berustte op een enorm toeval. Het is immers perfect mogelijk om een gordijn in zo'n plooi te leggen dat men er een vrouw in ziet, helemaal in detail; elke getalenteerde artiest kan dit immers doen, met gordijnen of met verf, het maakt niet uit. En waarom zou het toeval dit schilderij niet kunnen scheppen, als men vandaag immers ook zo makkelijk aanneemt dat het toeval het échte leven heeft geschapen, en het ganse mensdom waarvan we zelf een deel zijn?

2 november 2010

De wolk

De tijd dat alles vast lag, definitief was en ook zeker, behoort voorgoed tot het verleden. In die tijd leefde men wanneer men leefde, men sprak een aantal woorden uit wanneer men sprak, men deed iets of men liet iets na te doen en daarop werd men dan ook aangesproken. Maar dat alles is nu voltooid verleden tijd, want vandaag zit alles los. Men leeft niet meer voluit, men bestaat slechts voor een welbepaald percentage; wat men zegt, is bij voorbaat troebel en zo ook kan alles wat men doet of laat, verklaard worden op meer manieren, zodat men eigenlijk nooit meer zeker weet wat men in feite deed, wie men is en of de wereld waarin men zich bevindt wel helemaal de ware wereld is.

Ooit was het bestaan nog echt in de betekenis van onverzonnen, maar die tijd is heden lang voorbij, daar mensen nu in sprookjes leven. De idee dat 't echte leven volgt op het gespeelde, stamt uit de wetenschap van de esthetica: mensen spiegelen zich aan helden op de scène welke te voorschijn kwamen uit de pen van een dramaturg of een romancier. Pas die spie-

geling van het eigen zelf aan een verzonnen ander op 't toneel, maakt ons tot wie we ook echt zijn: de nabootsing van een figuur uit een wereld die aanvankelijk alleen bestond in de fantasie van een auteur. Wij zijn acteurs.

Dat feit zou ons meteen met verstomming slaan, ware het niet dat wij wel ergens konden vermoeden dat een kunstenaar de dingen niet zomaar uit zijn mouw schudt: een artiest wordt geïnspireerd, wat wil zeggen dat hij zijn spullen gaat halen in een andere wereld die vooralsnog hij alleen kan zien. Hij gaat ze daar halen en brengt ze dan mét zijn kunstwerk in onze gemeenschappelijke wereld binnen. Of tenminste in de wereld waarvan wij geloven dat we hem delen. Onze wereld telt dan overigens niet veel meer zaken dan al deze die daar mettertijd werden binnengebracht door artiesten allerhande. Onze wereld blijkt een allegaartje van artikelen uit fantasieland, alhier geraakt via de geïnspireerde pen van menig schrijver. Onze wereld lijkt daarom op een huiskamer die welhaast uitsluitend is gevuld met zaken uit de supermarkt: door anderen gefabriceerde goederen welke wij ons toe-eige-

nen met zo'n ijver alsof we ze zelf hadden bedacht.

De taal die wij spreken, was ons aanvankelijk volstrekt vreemd: Chinees was het wat wij als kind moesten aanhoren, en slechts met heel veel moeite maakten wij ons dat Chinees tenslotte eigen. En nu spreken wij de taal die wij voortaan de onze noemen; wij spreken ze met zoveel zwier alsof we ze zelf hadden bedacht. En waar we ons tenslotte realiseren dat wij niet de scheppers zijn van onze eigen taal, blijven we niettemin hardnekkig geloven dat dan toch de inhoud van onze dagelijkse verhalen van eigen makelij moet zijn. Edoch, in die illusie zijn we zoals vissers die menen dat zij de vissen die zij vingen voor het aquarium eigenhandig leerden zwemmen.

De taal die wij spreken, is niet de onze. Maar niet alleen de taal valt ons te beurt: ook het lichaam dat wij zijn, blijkt bij nader toezien van elders en van anderen afkomstig. De vele biljoenen cellen waaruit ons lijf blijkt te bestaan, komen uit één eicel van een moeder voort, die eensklaps aan het delen ging, en tot vandaag worden

onze lichaamscellen om de haverklap door almaar nieuwe exemplaren dagelijks vervangen. Wij bevinden ons in ons lichaam zoals we ons bevinden in ons eigen huis: niets daarin is van onszelf afkomstig, ons eigen zijn blijkt een bezit in bruikleen en een raadsel blijft het hoe wij daarmee samen konden vallen, daar wij de link tussen, enerzijds, die zaken die de onze zijn en, anderzijds, ons eigen ik, niet kunnen vinden. De waarheid blijkt ont-nuchterend genoeg dat naast de spullen die wij in bruikleen houden, de lener zelf weinig meer om 't lijf heeft dan zijn eigenste niet-zijn, zijn leegte die behoefte is en wacht om ingevuld te worden, precies zoals een plaatsje leeg blijft totdat het op een dag bezet wordt door een ding of door een ander.

En zo komt alles wat wij zijn, of beter: wat wij onszelf wanen, uit een soort van super-markt - heel letterlijk. Een boven-markt, een markt die over onze wereld hangt gelijk een witte hemelwolk waaraan de kunstenaars zich inspireren. Met artistieke tentakels kunnen zij tasten in die wolk, en vinden zij daar allerlei nieuwe zaken welke ze ons dan naar beneden

brengen. Zo brachten ons de gebroeders Van Eyck het unieke uitzicht op het Eschaton dat vóór die schilders alleen blinden konden zien. Na Vincent Van Gogh kan geen mens nog de Provence bezoeken zonder daar de schilderijen van de kunstenaar te ontwaren in de plaats van de nietszeggende velden die er voordien waren. En welhaast zijn wij geneigd in ons gigantisch ongeloof om hier de zaken op hun kop te zetten, alsof de schilderwerken van de begenadigde artiest zich inspireerden aan de louter stoffelijke wereld. Hetzelfde denken wij soms in eenzelfde ongeloof waar wij romanschrijvers toedichten dat zij uit het dagelijkse leven inspiratie putten zonder daar ook maar iets aan toe te voegen. Intussen weten wij genoegzaam dat de stof op zich welhaast geen vormen heeft, geen kleuren en geen tinten, geen indrukken, verhalen, noden of beloften. Alles wat wij meemaken, gebruikt de stof uitsluitend als een voertuig - ons eigen zijn inclus. Alles komt tenslotte uit die grote, witte wolk.

Ons leven komt gewis niet uit de aarde voort zoals sommigen dit zeggen over de patatten waarmee wij ons voeden: dat al-

les daarentegen komt van boven, uit het zonlicht en de zegen van de regen. Zelfs de aarde waarin al wat leeft gedijt, is niets anders dan de asse onzer vaders die zich eens gezwind over het land bewogen. Alles komt van boven. En daarom ook zit alles los.

Alles is van wind en uitgerekend dat maakt dan dat niets meer vastgevezen worden kan, en zo hangt alles los, een zuchtje wind volstaat opdat het lichte leven vlood van hier naar daar - een lege stal blijft over.

Alles zit nu los. Wij leven niet meer voor de volle honderd percent - alleen wie rijk genoeg is, zegt men, kan een leven leiden dat zich min of meer onttrekt aan 't continu labeur en 't gepalaver dat de wereld gonzen doet en dat de mensen reduceert tot minder nog dan mieren. Vandaag moet men gezond zijn, jong en mooi, zoals de voorbeelden het zeggen dat het hoort. Eenmaal voorbij de vijfentwintig leeft men nog voor amper tachtig percent. Heeft men bovendien een dikke neus maar tegelijk geen stuiver om hem bij te laten vijlen, dan gaat daar nog ruim vijf-

tien percent van af; wie bovendien zijn dag beginnen moet met, om maar iets te zeggen, een spuitje insuline, diens levenskwaliteit zakt andermaal met ruim een derde en mist men dan ook nog een eigen stek omdat de zo noodzakelijke job op zich laat wachten, dan is men alras zo goed als dood, een levend lijk teweeg.

Maar 't ergste moet nog komen: vandaag is niets meer wat het lijkt te zijn omdat vandaag alles voorlopig is geworden. Alles wat gebeurt, gezegd wordt, opgevoerd wordt, is slechts repetitie - het definitieve immers is voor later, voor het echte leven, "voor als wij groot zijn", hoor ik opa nog steeds zeggen. En zo verkeren wij voorlopig in de waan van een bestaan dat op de keper een probeersel is en verder niets meer om naar huis over te schrijven. Want onze samenleving is verworpen tot een lab op elk terrein sinds 't allereerste labo uit zijn voegen is gebarsten. Op een mansarde ving gans die historie aan: het laboratorium van de profs die alles beter wilden weten. En alras werd ook de gang gevuld met distilleerkolven en vazen, flesjes met enorme halzen, draden, vijzen, op een gasvuur sissende slijmen en kleurige lam-

pionnen. Eenmaal goed begonnen ging ook de bovenverdieping eraan, de trappenhal, het ganse huis, de kelder inclus, de aanpalende gebouwen en de straten aan de overkant, het waterland, de beddingen der rivieren, de bossen die de kim nog sieren, zelfs de wolken moesten eraan geloven: zij hingen ginder boven, ogenschijnlijk onaantastbaar totdat daar de laser scheen, ja, zelfs de maan werd niet gespaard en omgetoverd in een kokakolag-aard.

Omstreeks negentienzeventig kreeg een minister het in zijn bol om het aloude middelbare onderwijssysteem te gaan hervormen tot het zogenaamde V.S.O. - zijn eigen kinderen liet hij echter de klassieke scholing volgen want, voorspelbaar genoeg, bleek het om een proef te gaan die ongelukkiglijk aan vele mensen vele jaren vruchteloze arbeid kostte. Veertig jaar later herhaalt een blijkbaar geheel onwetende minister op dezelfde post diezelfde stunt - niet te verwonderen in een land waar het vak 'geschiedenis' niet langer op de agenda staat en allen inmiddels zijn gaan denken dat auto, televisie, computer en telefoon er sinds 't begin der tijden wa-

ren. Leerlingen zijn niet langer mensen aan wie kennis dient te worden bijgebracht - zij blijken heden proefkonijnen die de 'geniale' invallen van de door 't volk verkozenen met een leeg hoofd moeten bekopen. En uiteraard zijn ze eerst klanten die de kas van het schoolbedrijf moeten spijzen en die men 't daarom naar hun wens maakt, ook als dit betekent dat zij, en mét hen gans de toekomst, naar den duvel gaan.

Klinieken dan, die liggen allang vol met proefkonijnen allerhande, want nadenken doet men daar blijkbaar niet meer: de uitwerking van medicamenten wordt afgelezen aan het effect dat zij hebben op sommige patiënten, als waren deze laatsten grijze muizen die in patattenkelders hui-zen. Genezing werd een voorrecht voorbehouden aan de rijken - de armen zijn er slechts voor de probering. Scholen, ziekenhuizen, allerlei instituten en waarom dan ook niet meteen de rest van de hele maatschappij: alles is verworpen tot een lab, een proefbuis, en de mens degradeerde tot zijn eigen muis. De zogenaamde samenleving is vandaag vervallen tot een experiment, mijnheer: wij werden spin-

nen, draaiend om de eigen as, flessen tot boven in onze lange halzen opgevuld met andermans vergiften, tot gruis vermalen, werden wij gedraaid tot pillen die wel sierlijk ogen maar niet deugen, alleen de leugen slaat in deze tijd de vleugels uit.

Een experiment zijn wij geworden, maar ook een quiz en waarom ook niet meteen een tombola met wegwerpkraskaartjes die nu en dan een miljardair opleveren die zich te pletter eet of drinkt of snuift, om 't even, maar vooral ook dagelijks miljoenen of miljarden krassers met een leeg blijvende maag en dito kop. Tot het geduld op is, zal het duren, dat experiment, want het went niet als men eeuwig in het land van de voorlopigheid zijn echt bestaan moet blijven huren. En dan zal de bom vallen en zal alles binnen de kortste keren leeg zijn, zoals ook de rest van heel de kosmos leeg is, eenmaal en voorgoed. Is het niet de gedachte aan die grote witte wolk die ons de voorlopigheid aanvaarden doet?

18 november 2010

Fijn wit zand

Zoals elders al gezegd, is er iets grondig mis met de tijd en dat is niet zomaar een gevolg van ouder worden want mensen van elke ouderdom moeten delen in de klappen: de tijd gaat nu veel rapper dan pakweg veertig jaar terug. De tijd versnelt, precies zoals een valbeweging, alsof ook hij onder de invloed van een krachtbron stond die immers de versnelling opwekt. Precies zoals de zwaartekracht de val opwekt. Die kracht *blijft* uiteraard ook trekken, en in dat licht is het niet meer dan logisch dat de val versnelt in het geval der zwaartekracht. Zwaartekracht op zich is, tussen haakjes, geheel onzichtbaar en ook is zij helemaal hypothetisch: haar bestaan wordt verondersteld om uit te kunnen leggen waarom een valbeweging aanving en - uiteraard - een versnelling ondergaat. Maar kijk, met exact hetzelfde recht kan men die andere kracht veronderstellen die de tijd rapper doet gaan - tenminste als het waar is dat hij rapper gaat. En twijfelt men daar alsnog aan, dan kan men opmerken dat de tijd nu eenmaal aan de gang is: hij had dat niet gekund indien

hij niet dat initiële duwtje kreeg dat hem tenslotte in beweging bracht en dat uiteraard ook aan 't werk blijft, wat hem in die toestand van voortdurende versnelling houdt.

Andermaal: met de vraag of de tijd dan inderdaad almaar rapper gaat, kan heel vlug afgerekend worden. De tijd blijft immers helemaal niet ter plekke staan en, als hij in beweging werd gebracht, dan kan zulks niet het geval zijn zonder de inwerking van de ene of de andere kracht. Duidelijk is alvast dat dezelfde kracht die de tijd ooit in beweging heeft gebracht, er door haar blijvende inwerking ook voor zorgt dat zijn beweging een versnelling is. Of althans principieel, want het is best mogelijk, en zelfs waarschijnlijk, dat heel wat weerstanden overwonnen moeten worden, zodat van een versnelling na verloop van tijd dan helemaal niets meer terecht komt. Zo zal de snelheid van een voorwerp dat uit de lucht komt vallen, na een poos niet meer toenemen omdat de luchtweerstand dit verhindert. Die weerstand zelf neemt immers toe naarmate de valsnelheid van het voorwerp toeneemt, en zo wedijveren die twee zaken met el-

kaar totdat zij een evenwicht lijken te bereiken en de versnelling ophoudt. En vanzelfsprekend wordt de snelheid van het voorwerp nul van zodra het de grond raakt.

Uiteraard zijn deze dingen met een korreltje zout te nemen, maar het principe van de traagheid is alvast niet iets om zomaar onder de mat te vegen. Het zou ook best kunnen dat weerstanden allerhande bestaan of dat zij tijdelijk zijn, aan erosie onderhevig, dat zij plotseling kunnen opdagen of verdwijnen. En zo kon het ook best zijn dat de versnelling die menigeen nu in de tijd ontwaart, zeer tijdelijk was, en dat zij ook kon overgaan in een vertraging of, wie zal het zeggen, in een stilstand, bijvoorbeeld bij de dood of ter gelegenheid van 't eschaton. Misschien ook kan de snelheid van de tijd een grens bereiken waarna er iets speciaals gebeurt, zoals dat ook het geval blijkt met de dingen waarvan de snelheid deze van het licht benadert. Die zouden dan gaan stilstaan in de tijd of, meer nog, zich terugtrekken in hun eigen verleden.

Maar bij een oppervlakkige beschouwing, zoals ook deze, houden we het bij wat wij aan de lijve ondervinden - en de getuigenissen zijn legio: de tijd holt alsmaar sneller, een jaar duurt nu geen dag meer, het eigen leven glijdt door onze met artrose getekende tentakels zoals fijn wit zand.

20 november 2010

René Coppitters, kwantumfysica, lichaam en ziel

In de natuurkunde van de zeer kleine deeltjes, ook kwantumfysica genoemd, stelt men dat er niet alleen deeltjes zijn maar ook anti-deeltjes. De deeltjes zijn stoffelijk, de antideeltjes zijn als het ware onstoffelijk - het zijn vormpjes of golfjes. Elk klein partikeltje bestaat uit een stofje plus een golfje, en daarbij blijkt het zo te zijn dat die twee altijd samen bestaan en elkaar ook in evenwicht houden: als het stofje groter wordt, wordt het golfje kleiner, en omgekeerd wordt het stofje kleiner als het golfje groter wordt.

Die twee zijn nu zo onafscheidelijk als bijvoorbeeld materie en vorm dat zijn. Wij kunnen ons immers geen stoffelijk voorwerp voorstellen dat niet een bepaalde vorm heeft en, ook andersom, is een bepaalde vorm niet uitdrukbaar zonder stof, of dus zonder een zeker substraat. Hoe abstract en onstoffelijk bijvoorbeeld woorden ook zijn: zij hebben papier en inkt nodig, ofwel een stem die de lucht doet trillen of nog iets anders, maar zonder een substraat van stof kun-

nen zij niet gehoord worden of gelezen, en bestaan ze bijgevolg ook niet, want hun essentie is louter betekenis terwijl er geen betekenis kan bestaan zonder een waarnemer daarvan.

Men ziet hier overigens direct dat voor het bestaan van de woorden een waarnemer noodzakelijk is, een lezer. En die lezer heeft zintuigen (oren, ogen, tastzin...) waarmee hij *in de stof* de vorm kan detecteren welke de betekenis en dus de essentie van de woorden draagt. Dat wezenlijke van de woorden - hun betekenis - is in die woorden ook ingelegd door een betekenisgever. Uiteindelijk wordt de betekenis van de woorden, maar ook die van de dingen, door de waarnemer ontdekt in zijn omgang met die woorden en die dingen in de werkelijkheid. De betekenis wordt ontdekt en niet uitgevonden, wat wil zeggen dat ze onafhankelijk van hem reeds in de werkelijkheid ligt verankerd. Uiteindelijk toont zich dat in de ervaring van de pijn die men willens nillens ondervindt als men aan de dingen een betekenis wil geven die zij wezenlijk niet hebben. Tevens kan men niet anders dan daaruit besluiten dat er betekenis onafhankelijk van de

mens bestaat, of dat een betekenisgever onafhankelijk van de mens de ultieme betekenissen heeft geschapen.

Nu zeggen kwantumfysici dat de definitieve werkelijkheid, de stoffelijke deeltjes, pas tot bestaan komen als zij eerst waargenomen worden. Voor dat ogenblik van waarneming zouden zij dus niet echt stoffelijk bestaan, het zouden slechts golven zijn of, wat wij ons beter kunnen voorstellen: bestaansmogelijkheden. Het lijkt er wel op dat die deeltjes zijn zoals personen die voor zichzelf nog niet beslist hebben wie ze zijn, en dat ze dit pas doen op het ogenblik dat iemand hen die vraag stelt wie ze dan wel zijn. Zolang zij die vraag nog niet hebben moeten beantwoorden, kunnen ze als het ware nog alle kanten op. Pas als ze die vraag moeten beantwoorden, moeten ze een beslissing nemen. Ze bevinden zich dus in een duisternis, en zolang ze zich in die duisternis bevinden, doet het er niet toe hoe ze eruit zien. Maar van zodra ze in het licht van een bewustzijn verschijnen, moeten ze erover beslissen hoe ze dan wel zullen verschijnen, want dan moeten ze een vorm aannemen. Ze zijn als het ware naakt, maar als het

licht wordt opgestoken, moeten ze iets aantrekken, zoals ook Adam en Eva dat deden toen hun naaktheid in het bewustzijn aan het licht kwam: zij hulden zich gauw in een schort van vijgenbladeren.

De waarnemer, diegene in wiens bewustzijn de dingen verschijnen, is diegene die de dingen tot verschijnen dwingt door hen de vraag te stellen wie ze zijn. De dingen beantwoorden die vraag ook, ze blijven nimmer onbepaald of onbeslist, al kunnen ze wel talmen. De waarnemer dwingt in feite met het licht van zijn bewustzijn, de nog onbepaalde dingen om zich te identificeren, om zichzelf te kiezen en te worden. Hij is zoals een agent van de politie op identiteitscontrole. Hij wil de dingen in een vakje steken of tenminste wil hij ze benoemen. En zijn bewustzijn dwingt omdat het een licht is, een schijnwerper, iets dat de dingen in een context dwingt. Waar licht gemaakt wordt, verschijnen immers vormen, en waar vormen worden waargenomen, moeten er ook stoffelijke werkelijkheden zijn, substraten, die deze vormen dragen, want op zichzelf kunnen vormen niet bestaan. Zolang er echter geen licht schijnt, kunnen de dingen zich in de

duisternis verbergen zonder dat er nood bestaat om zich te tonen, en zo kunnen zij zich ophouden in een toestand van noch zijn noch niet-zijn, omdat zij in de duisternis daaromtrent niet hoeven te beslissen. In de duisternis zien de bestaande en de onbestaande dingen er immers eender uit.

Die onbeslistheid nu, wordt in de kwantummechanica 'superpositie' genoemd. Dat betekent zoveel als een positie boven de grond, het dus niet of nog niet met de beide voeten op de grond staan, het zweven tussen hemel en aarde ofwel het louter als mogelijkheid bestaan, als kans of als potentie. Daar komt verandering in van zodra een waarnemer verschijnt, die immers aan de dingen vraagt: wie zijt gij? En op dat ogenblik waarop het zwevende ding die vraag krijgt, wordt het ook gedwongen om te antwoorden en dus om zichzelf te bepalen. De superpositie of de mogelijke toestand van dat ding gaat dan over naar een positie of een feitelijke toestand, wat betekent dat het ding van louter een kans op bestaan overgaat naar zijn bestaan zelf.

Het deeltje en het antideeltje, het stofje en het golfje, de stof en de vorm, kunnen ook uitgedrukt worden als een persoon en zijn invloed, en op die manier kan misschien ook het statistisch karakter van de werkelijkheid in het licht worden geplaatst. In zijn boek, *Het dualistisch karakter van schepping en evolutie* (1), vergelijkt René Coppitters de tweeheid van deeltje en antideeltje of van stof en golf met een belastinginspecteur. De man doet steekproeven bij bijvoorbeeld één percent van de belastingplichtigen, terwijl hij de andere negennennentig percent ongemoeid laat. Edoch, precies omdat men helemaal niet weet wie allemaal aan zijn feitelijke controle zullen onderworpen worden, gedragen álle belastingplichtigen zich alsof zij tot die één percent zullen behoren. Hun gedrag wordt niet bepaald door de feitelijke aanwezigheid van de controleur maar wel door zijn invloed, die immers aanwezig is daar waar hij zelf afwezig is. En die belastingplichtigen gedragen zich alsof zij tot die één percent behoren omdat zij *zekerheid* willen: zolang ze niet gecontroleerd worden, speelt het geen rol of ze al dan niet taksen betaalden, en zo zijn alle

niet gecontroleerden er eender aan toe, alsof het er helemaal niet toe deed of ze hun plichten nakwamen. Maar worden ze gecontroleerd, dan vallen ze als het ware uit hun superpositie, en ze worden hiertoe ook gedwongen door de belastinginspector - de waarnemer - en pas dan verschijnen ze hetzij als eerlijke mensen hetzij als oplichters. Ze zijn eerlijk of ze zijn dat niet, in het licht van die specifieke controle. De invloed van de inspecteur is iets geheel onstoffelijk dat niettemin het gedrag van de stof bepaalt, en meer zelfs: hij dwingt ook al diegenen die aan zijn invloed onderhevig zijn om te beslissen over het eigen lot door al dan niet te betalen. Die beslissing zou wel eens definitief kunnen zijn, met name als de betrokkenen bijvoorbeeld niet betaalden terwijl ze wel werden gecontroleerd. Waar zij niet betaalden terwijl zij tevens ontsnapten aan de controle, hebben ze alleen geluk gehad, wat hier betekent dat over hen vooralsnog geen recht werd gesproken. Vertaald naar die kwantumwereld bleven ze dan vooralsnog ongezien.

Er kan geen betekenis bestaan zonder een waarnemer daarvan, zo zegden wij hoger,

omdat betekenis geheel onstoffelijk is. Wat de kwantummechanica in dit licht dan eigenlijk zegt, is dit: de essentie van alle dingen is niets anders dan hun betekenis. En nu is het wellicht nog een kleine stap naar het inzicht dat de essentie van de mens niet zijn stoffelijk en vergankelijk lichaam is maar wel zijn ziel...

26 oktober 2010

Noten:

(1) René Coppitters, *Het dualistisch en complementair karakter van schepping en evolutie*. (Geschreven in 1961 te Moregem en uitgegeven in 1964 bij Universa te Wetteren).

